

Η συμβολή του τουρισμού στην ελληνική οικονομία το 2014 - συνοπτική απεικόνιση βασικών μεγεθών

INTELLIGENCE

Ιούλιος 2015

Γ' έκδοση - αναθεωρημένη

Δρ. Άρης Ίκκος, ISHC

Επιστημονικός Διευθυντής
Ινστιτούτο ΣΕΤΕ

Λεωφ. Αμαλίας 34 - 105 58 Αθήνα

www.insete.gr - info@insete.gr

Περιεχόμενα

Εισαγωγή	1
Ο Τουρισμός ως Οριζόντια Δραστηριότητα	1
Ο Τουρισμός ως Δραστηριότητα στην Ελλάδα.....	1
Στόχος της Παρούσας Μελέτης	2
Εισερχόμενος Τουρισμός	3
Αφίξεις και Έσοδα Εισερχομένων Τουριστών	3
Αφίξεις και Έσοδα από Κρουαζιέρα	5
Έσοδα Αερομεταφορών και Θαλάσσιων Μεταφορών	6
Έσοδα Οδικών και Σιδηροδρομικών Μεταφορών	6
Εγχώριος Τουρισμός	7
Επενδύσεις στον Τουρισμό	8
Τα έμμεσα οφέλη του Τουρισμού	8
Η συνολική επίπτωση του Τουρισμού στο ΑΕΠ της Ελλάδας	9
Η περιφερειακή κατανομή της Τουριστικής Δραστηριότητας και η συμβολή της ανά Περιφέρεια	10
Η συμβολή του Τουρισμού στο Ισοζύγιο Πληρωμών	11
Τουρισμός και Απασχόληση	12
Συμπέρασμα	13

Εισαγωγή

Ο Τουρισμός ως 'οριζόντια' δραστηριότητα

Ο τουρισμός, σε αντίθεση με τις περισσότερες μεταποιητικές δραστηριότητες ή τις δραστηριότητες του πρωτογενούς τομέα, αποτελεί οριζόντια δραστηριότητα και όχι κάθετη. Δηλαδή, ο τουρισμός αποτελεί μια δραστηριότητα που οριοθετείται από την πλευρά της ζήτησης προϊόντων και υπηρεσιών ενώ οι μεταποιητικές δραστηριότητες ή δραστηριότητες του πρωτογενούς τομέα αποτελούν δραστηριότητες παραγωγής και προσφοράς προϊόντων. Για παράδειγμα, ο μεταλλουργικός κλάδος συγκροτείται από τις εταιρείες παραγωγής προϊόντων μετάλλου και ο κλάδος των σιτηρών από τις αγροτικές επιχειρήσεις που παράγουν σιτηρά. Αντίθετα, η δραστηριότητα του τουρισμού επιδρά σε πολλούς κλάδους της οικονομίας, όπως μεταφορές (π.χ. ταξίδι με αεροπλάνο και transfer με λεωφορείο), διαμονής (σε ξενοδοχείο ή αλλού), εστίασης (σε εστιατόρια ή bar εντός ή εκτός του χώρου διαμονής), διασκέδασης (περιλαμβανομένων των επισκέψεων σε αξιοθέατα) και κατανάλωσης σε καταστήματα. Έτσι ο τουρισμός αποτελεί μια δραστηριότητα που –ούτως ή άλλως- αφορά πολλά και διάφορα μέρη του κοινωνικού και παραγωγικού ιστού μιας χώρας.

Ο Τουρισμός ως Δραστηριότητα στην Ελλάδα

Είναι γνωστό και θα καταδείξουμε και κατωτέρω ότι ο τουρισμός συμβάλλει σε εξαιρετικά μεγάλο βαθμό στη διαμόρφωση του ΑΕΠ της χώρας. Επιπλέον, λόγω της διασποράς των τουριστικών προορισμών ανά τη χώρα, ο τουρισμός στην Ελλάδα έχει και καταλυτικό ρόλο στην διασπορά του εθνικού εισοδήματος στις περιφέρειες της χώρας. Από την άλλη πλευρά, λόγω και της πρωτοκαθεδρίας του τουρισμού «Ήλιος&Θάλασσα», ο τουρισμός αποτελεί εποχιακή δραστηριότητα με επακόλουθο την επιβάρυνση φυσικών και ανθρωπογενών πόρων τους μήνες αιχμής και αχρηστίας τους τους χειμερινούς μήνες. Επιπλέον, η εποχιακή δραστηριότητα αναγκαστικά οδηγεί και στην εποχιακή απασχόληση με επακόλουθο την μη απασχόληση των εργαζομένων στον τουριστικό τομέα για μεγάλες χρονικές περιόδους, με αποτέλεσμα την αστάθεια του εισοδήματός τους αλλά και σημαντικές επιπτώσεις στην κοινωνική δραστηριότητα στις τουριστικές περιοχές.

Στόχος της παρούσας μελέτης

Δεδομένης της σημασίας του τουρισμού για την ελληνική οικονομία, η αποτύπωση των οικονομικών μεγεθών του αποτελεί προϋπόθεση για την διαμόρφωση και διατύπωση απόψεων και επιλογών ως προς την στρατηγική που πρέπει να ακολουθηθεί στον ελληνικό τουρισμό για την ανάπτυξή του και την επίλυση των προβλημάτων του. Η παρούσα μελέτη αποσκοπεί στο να συμβάλει στην κατεύθυνση αυτή προσφέροντας μια βάση συζήτησης αποτυπώνοντας τα ακόλουθα μεγέθη του ελληνικού τουρισμού:

- την συμβολή του τουρισμού στην διαμόρφωση του ΑΕΠ της ελληνικής οικονομίας μέσω αναλυτικής καταγραφής και αποτύπωσης των μεγεθών για τον Εισερχόμενο Τουρισμό, τον Εγχώριο Τουρισμό, τις Επενδύσεις στον Τουρισμό και τις Έμμεσες και Προκαλούμενες Επιδράσεις του στην οικονομία,
- την περιφερειακή διάσταση του τουρισμού, δηλαδή την συμβολή του στη διαμόρφωση του ΑΕΠ των Περιφερειών της χώρας,
- την συμβολή του τουρισμού στη διατήρηση ισορροπίας στο Ισοζύγιο Πληρωμών της χώρας,
- την συμβολή του τουρισμού στην απασχόληση.

Εισερχόμενος τουρισμός

Αφίξεις και Έσοδα Εισερχομένων Τουριστών

Σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ (Ελληνική Στατιστική Αρχή) και της ΤτΕ (Τράπεζα της Ελλάδος), το 2013 η Ελλάδα υποδέχθηκε 22 εκ. τουρίστες, μονίμους κατοίκους άλλων χωρών («Μη Κάτοικοι»), και εισέπραξε € 13,1 δις.

Εισερχόμενος Τουρισμός, 2014				
	Αφίξεις	%	Έσοδα (€)	%
Ιαν	404.292	2%	156.400.000	1%
Φεβ	325.953	1%	133.600.000	1%
Μαρ	456.655	2%	185.800.000	1%
Απρ	727.963	3%	381.700.000	3%
Μαι	1.651.703	7%	1.019.754.000	8%
Ιουν	2.697.470	12%	1.930.959.000	15%
Ιούλ	4.222.873	19%	2.677.896.000	20%
Αυγ	4.856.356	22%	3.103.310.000	24%
Σεπ	3.643.695	17%	2.205.219.770	17%
Οκτ	1.840.599	8%	924.098.000	7%
Νοε	668.174	3%	245.020.000	2%
Δεκ	537.728	2%	178.358.000	1%
Σύνολο	22.033.462	100%	13.142.114.770	100%
Αεροπορικώς	14.057.215	64%		
Οδικώς	7.268.007	33%		
Σιδηρ/μικώς	6.895	0%		
Δια Θαλάσσης	701.345	3%		

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, ΤτΕ - Επεξεργασία: SETE Intelligence

Τα στοιχεία εσόδων για το 2014 υπόκεινται σε αλλαγή **

Από αυτούς, 64% ήρθε αεροπορικώς - που παραδοσιακά αποτελεί τον κύριο τρόπο μετάβασης των τουριστών από το εξωτερικό στην Ελλάδα, 33% οδικώς και 3% δια θαλάσσης.

Σε σχέση με την εποχικότητα, αυτή παρατηρείται έντονη, με 61% των εσόδων και 58% των αφίξεων να πραγματοποιούνται το 3^ο τρίμηνο του έτους, 36% και 37% αντίστοιχα το 2^ο και 4^ο τρίμηνο συνολικά, και μόλις 3% και 5% αντίστοιχα κατά το 1^ο.

Βάσει της ακολουθούμενης μεθοδολογίας¹ για την καταγραφή των εσόδων, αυτά δεν περιλαμβάνουν το μέρος της δαπάνης του τουρίστα που παρέμεινε πρωτογενώς στο εξωτερικό, πχ η αμοιβή και το κέρδος του Tour Operator, αλλά περιλαμβάνουν μόνο το μέρος της δαπάνης του τουρίστα που καταναλώθηκε στην Ελλάδα, πχ το έσοδο του ξενοδοχείου ή τη δαπάνη του τουρίστα στα καταστήματα. Επίσης, δεν περιλαμβάνουν τα έσοδα από τις αερομεταφορές και θαλάσσιες μεταφορές των τουριστών που καταγράφονται ξεχωριστά και αθροίζονται με όλες τις άλλες δαπάνες μεταφορών όπως π.χ. cargo, ούτε τα στοιχεία από επιβάτες κρουαζιέρες που εξετάζονται αναλυτικά κατωτέρω.

¹ <http://www.bankofgreece.gr/BogEkdoseis/oikodelt200607.pdf>

** Οι πίνακες συμπληρώνονται με τα στοιχεία από τα μηνιαία Δελτία Τύπου της ΤτΕ για τις Εξελίξεις στο Ταξιδιωτικό Ισοζύγιο που μπορεί να αναθεωρηθούν στην συνέχεια.

Εισερχόμενος Τουρισμός, 2013 - 2014				
	Αφίξεις		Έσοδα	
	2013	2014	2013	2014
Ιαν	365.605	404.292	127.600.000	156.400.000
Φεβ	295.652	325.953	119.600.000	133.600.000
Μαρ	362.098	456.655	142.100.000	185.800.000
Απρ	557.496	727.963	277.600.000	381.700.000
Μαι	1.467.134	1.651.703	1.013.686.000	1.019.754.000
Ιουν	2.372.846	2.697.470	1.656.459.000	1.930.959.000
Ιούλ	3.263.921	4.222.873	2.337.971.700	2.677.896.000
Αυγ	3.885.717	4.856.356	2.807.386.000	3.103.310.000
Σεπ	2.963.439	3.643.695	1.983.281.000	2.205.219.770
Οκτ	1.547.626	1.840.599	883.235.000	924.098.000
Νοε	435.303	668.174	181.491.000	245.020.000
Δεκ	402.744	537.728	176.727.700	178.358.000
Σύνολο	17.919.581	22.033.462	11.707.137.400	13.142.114.770
Μεταβολή		23%		12%

Πηγή: ΤΤΕ - Επεξεργασία: SETE Intelligence

Τα στοιχεία εσόδων για το 2014 υπόκεινται σε αλλαγή

	2013	2014	% Δ
Έσοδα (εκ. €)	11.707	13.142	12,3%
Διαν/σεις (χιλ.)	160.251	184.789	15,3%
Αφίξεις (χιλ.)	17.920	22.033	23,0%
Μέση Διάρκεια	8,9	8,4	-6,2%
ΜΚΔ (€)	653,3	590,2	-9,7%
Δαπάνη/Διαν/ση (€)	73,1	70,4	-3,7%

Πηγή: ΤΤΕ - επεξεργασία SETE Intelligence

αύξηση των διανυκτερεύσεων είναι 15,3%. Λαμβανομένου υπόψη ότι μέρος της αύξησης των διανυκτερεύσεων είναι εκτός σεζόν αλλά και ότι τα τελευταία χρόνια μπήκε δυναμικά στην αγορά το μοντέλο οικονομίας διαμοιρασμού (sharing economy) που επιτρέπει σημαντικά μειωμένη δαπάνη διαμονής που συχνά συνοδεύεται από παρόμοια ή και υψηλότερες δαπάνες στην εστίαση και στα καταστήματα, η μείωση στην δαπάνη ανά διανυκτέρευση κατά 3,7% κρίνεται ως εύλογη.

Σε σχέση με το 2013, το 2014 ο εισερχόμενος τουρισμός παρουσιάζει αύξηση αφίξεων κατά 23% και αύξηση εσόδων κατά 12%. Η συγκριτικά χαμηλότερη αύξηση των εσόδων σε μεγάλο βαθμό αντικατοπτρίζει τη διαφοροποίηση του μίγματος εισερχόμενου τουρισμού το 2014 α) με την ιδιαίτερα μεγάλη αύξηση του τουριστικού ρεύματος προς την Αθήνα και β) την ανάπτυξη δρομολογίων Low Cost Carriers που διευκολύνουν τις διακοπές μικρής διάρκειας: οι δύο αυτοί τύποι διακοπών είναι μικρότερης διάρκειας από τις διακοπές «Ήλιος & Θάλασσα» και, συνεπώς, είναι αναμενόμενο η μέση δαπάνη ανά τουρίστα να είναι μικρότερη. Έτσι, και σύμφωνα με τα στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος, οι Διανυκτερεύσεις αυξήθηκαν από 160 σε 185 εκατομμύρια, δηλαδή κατά 15,3% (έναντι 23% των αφίξεων). Συνεπώς η μείωση στην ΜΚΔ οφείλεται κατά τα 2/3 σχεδόν στην μείωση της Μέσης Διάρκειας Παραμονής (για τους λόγους που προαναφέραμε), ενώ η μείωση της δαπάνης ανά διανυκτέρευση είναι μόλις 3,7%, όταν η ταυτόχρονη

Αφίξεις και Έσοδα από Κρουαζιέρα

Τα στοιχεία της Έρευνας Συνόρων της ΤτΕ που παραθέσαμε ανωτέρω δεν περιλαμβάνουν τους επιβάτες κρουαζιέρας, εκτός από αυτούς που τελειώνουν την κρουαζιέρα τους στην Ελλάδα και αναχωρούν από κάποιο ελληνικό αεροδρόμιο ή λιμάνι. Το ποσοστό των επιβατών αυτών είναι πολύ μικρό. Προκειμένου, συνεπώς, να καταγραφεί και η κίνηση των επιβατών κρουαζιέρας και οι εισπράξεις από αυτούς, η ΤτΕ εκπονεί και την Έρευνα Κρουαζιέρας. Σύμφωνα με τα στοιχεία της έρευνας αυτής, το 2014 η Ελλάδα υποδέχθηκε σχεδόν 2,4 εκ. τουρίστες κρουαζιέρας και εισέπραξε € 465 εκ.

Τουρισμός Κρουαζιέρας				
	Αφίξεις		Έσοδα (€)	
	2013	2014	2013	2014
Α' Τρίμηνο	68.600	76.300	12.600.000	13.300.000
Β' Τρίμηνο	658.000	744.900	126.200.000	136.000.000
Γ' Τρίμηνο	1.138.200	1.035.300	214.700.000	222.700.000
Δ' Τρίμηνο	509.400	540.100	91.700.000	93.620.000
Σύνολο	2.374.200	2.396.600	445.200.000	465.620.000
Μεταβολή 2013-2014		1%		5%

Πηγή: ΤτΕ - Επεξεργασία: SETE Intelligence

Τα στοιχεία εσόδων για το 2014 υπόκεινται σε αλλαγή

Η εποχικότητα των επιβατών κρουαζιέρας είναι επίσης μεγάλη, αλλά συγκριτικά μικρότερη από αυτήν του εισερχόμενου τουρισμού, αφού στο 3^ο τρίμηνο έχουμε το 43,2% των αφίξεων και το 47,8% των εισπράξεων και στο 2^ο και 4^ο τρίμηνο το 53,6% και το 49,3% αντίστοιχα. Το 1^ο τρίμηνο η κρουαζιέρα είναι πρακτικά ανύπαρκτη με μόλις 3,2% των αφίξεων και 2,9% των εσόδων.

Πλέον των παραπάνω, για τον υπολογισμό του συνολικού εσόδου από κρουαζιέρα, θα πρέπει να προσμετρηθούν και οι δαπάνες των εταιρειών κρουαζιέρας που, σύμφωνα με την ετήσια έκδοση του Cruise Line Industry Association, το 2013 ανήλθαν σε € 216 εκ και το 2014 σε € 191 εκ.

Έσοδα Αερομεταφορών και Θαλάσσιων Μεταφορών

Όπως αναφέραμε, η Έρευνα Συνόρων της ΤτΕ δεν περιλαμβάνει την δαπάνη των τουριστών για μεταφορά προς και από την Ελλάδα. Ένα μέρος της δαπάνης αυτής εισπράττεται από ελληνικές εταιρείες και άρα το σύνολο των εσόδων αυτών αποτελεί έσοδο της χώρας προερχόμενο από τον τουρισμό. Ένα άλλο μέρος της δαπάνης αυτής καταβάλλεται σε εταιρείες του εξωτερικού οι οποίες, στη συνέχεια, καταβάλλουν μέρος του εσόδου τους για την εξυπηρέτηση των πελατών τους (πχ για το προσωπικό που απασχολούν στην Ελλάδα ή για αμοιβές εταιρειών handling). Προκειμένου να προσδιορίσουμε το έσοδο της χώρας από αεροπορικές και θαλάσσιες μεταφορές, επικοινωνήσαμε με επαγγελματικές ενώσεις και εταιρείες που δραστηριοποιούνται στους κλάδους αυτούς (αεροπορικές εταιρείες, ακτοπλοϊκές εταιρείες, εταιρείες handling κλπ.). Σύμφωνα με τα στοιχεία που συλλέξαμε, τα έσοδα των ελληνικών επιχειρήσεων από τη δραστηριότητα αυτή το 2013 ανήλθαν σε € 1.077 εκ. για τις αερομεταφορές και € 148 εκ. για τις θαλάσσιες μεταφορές και σε € 1.177 εκ. και € 151 εκ. αντίστοιχα για το 2014.

Έσοδα Οδικών και Σιδηροδρομικών Μεταφορών

Οδικές Μεταφορές: το μέρος της δαπάνης των κατοίκων αλλοδαπής που αφορά σε κατανάλωση εντός Ελλάδος (πχ κατανάλωση βενζίνης) καταγράφεται από την Έρευνα Συνόρων της ΤτΕ, ενώ το μέρος της δαπάνης που αφορά σε κατανάλωση εκτός Ελλάδος δεν αφορά στην παρούσα καταγραφή.

Σιδηροδρομικές Μεταφορές: το μέρος της δαπάνης των κατοίκων αλλοδαπής που αφορά σε κατανάλωση εντός Ελλάδος καταγράφεται από την Έρευνα Συνόρων της ΤτΕ, ενώ το μέρος της δαπάνης που αφορά σε κατανάλωση εκτός Ελλάδος δεν αφορά στην παρούσα καταγραφή. Το εκτιμώμενο –πρόσθετο- έσοδο του ΟΣΕ κρίνεται ως αμελητέο αφού από τον Μάιο του 2014 που αποκαταστάθηκε η διεθνής σιδηροδρομική σύνδεση της Ελλάδας έως τις 30/09/14, η εκτίμηση για τον αριθμό εισερχομένων τουριστών με σιδηρόδρομο ανήρχετο σε λιγότερο από 6.000.

Εγχώριος Τουρισμός

Η τελευταία διαθέσιμη εκτίμηση της δαπάνης του εγχώριου τουρισμού είναι η «Έρευνα Διακοπών» της ΕΛΣΤΑΤ για το 2013. Σύμφωνα με την έρευνα αυτή, η εγχώρια τουριστική δαπάνη ήταν € 1.195 εκ. Αξίζει να σημειώσουμε ότι το 2008, η αντίστοιχη δαπάνη ήταν € 3.868 εκ. Δηλαδή, κατά την περίοδο της οικονομικής κρίσης, ο εγχώριος τουρισμός μειώθηκε κατά περίπου 69%. Η εικόνα αυτή αναδεικνύεται και από τον ακόλουθο πίνακα για ταξίδια με τουλάχιστον 4 διανυκτερεύσεις:

Μεταξύ 2008 και 2013, ως αποτέλεσμα της ύφεσης:

- ο αριθμός ταξιδίων με τουλάχιστον 4 διανυκτερεύσεις μειώθηκε κατά 37%,
- η Μέση κατά Κεφαλήν Δαπάνη ανά ταξίδι μειώθηκε κατά 48%,
- ως αποτέλεσμα, η συνολική Δαπάνη μειώθηκε κατά 67%.

Εγχώριος Τουρισμός			
	2008	2013	Δ
Ταξίδια	3.480.200	2.189.625	-37%
Δαπάνη (€)	3.159.801.317	1.027.761.500	-67%
ΜΚΔ (€) / ταξίδι	908	470	-48%

Σύμφωνα με τα στοιχεία των αεροπορικών αφίξεων εσωτερικού και της ακτοπλοΐας, το 2014 εκτιμάται σημαντική αύξηση του εσωτερικού τουρισμού σε σχέση με το 2013². Συνεπώς, η ταξιδιωτική δαπάνη του εγχώριου τουρισμού για το 2014 εκτιμάται σε € 1.315 εκ., αυξημένη κατά 10% σε σχέση με το 2013.

² +21,3% στην εσωτερική αεροπορική κίνηση και +4,72% στην ακτοπλοϊκή κίνηση επιβατών

Επενδύσεις στον Τουρισμό

Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις του IOBE (2012), η επενδυτική δαπάνη στον τουριστικό κλάδο, καθαρή από την αξία εισαγόμενου εξοπλισμού, μηχανημάτων κλπ., το 2010 ανήλθε σε € 600 εκ. Δεδομένης της επενδυτικής κάμψης στην Ελλάδα μετά το 2009, εκτίμησή μας είναι ότι οι επενδύσεις στον τουρισμό το 2013 και το 2014 ανήλθαν σε € 200 εκ. την κάθε χρονιά.

Τα έμμεσα οφέλη του τουρισμού

Σύμφωνα με το IOBE (2012), κάθε 1 € που δημιουργεί η τουριστική δραστηριότητα, προξενεί έμμεση και προκαλούμενη πρόσθετη οικονομική δραστηριότητα 1,2 € και άρα, συνολικά, δημιουργεί 2,2 € ΑΕΠ. Δηλαδή, ο πολλαπλασιαστής της τουριστικής δραστηριότητας ανέρχεται σε 2,2.

Στον κατωτέρω πίνακα απεικονίζονται οι πολλαπλασιαστές των επιμέρους κλάδων της ελληνικής οικονομίας σύμφωνα με πρόσφατη μελέτη του ΚΕΠΕ (2014), καθώς και η ποσοστιαία συμβολή του κάθε υποκλάδου στην ελληνική τουριστική δραστηριότητα σύμφωνα με την μελέτη του IOBE (2012).

	% Κατανομή Τουριστικών Εσόδων	Πολλα- πλασιαστής
Καταλύματα	45,3	2,50
Εστίαση	18,0	2,50
Θαλάσσιες Μεταφορές	9,0	2,41
Οδικές Μεταφορές	7,1	3,25
Εναέριες Μεταφορές	5,4	2,98
Εμπόριο	4,9	3,69
Ψυχαγωγία	3,8	1,90
Ταξιδιωτικά Γραφεία	3,7	3,68
Ενοικίαση Αυτ/των	1,8	1,39
Συνέδρια	1,0	4,13
Σταθμισμένος Μέσος Όρος		2,65

Πηγή: ΚΕΠΕ, IOBE - Επεξεργασία SETE Intelligence

Σύμφωνα με τα στοιχεία του πίνακα, ο προκύπτων πολλαπλασιαστής του τουρισμού για την ελληνική τουριστική οικονομία ανέρχεται σε 2,65 που σημαίνει πως για κάθε 1 € από την τουριστική δραστηριότητα, προξενείται έμμεση και προκαλούμενη πρόσθετη οικονομική δραστηριότητα 1,65 € και άρα, συνολικά, το ΑΕΠ αυξάνει κατά 2,65 €.

Συνεπώς ο πολλαπλασιαστής της τουριστικής δραστηριότητας κυμαίνεται μεταξύ 2,2 και 2,65.

Η συνολική επίπτωση του Τουρισμού στο ΑΕΠ της Ελλάδας

Σύμφωνα με την ΕΛΣΤΑΤ, το ΑΕΠ της χώρας το 2014 διαμορφώθηκε σε € 179,1 δις.

Συνοψίζοντας τα παραπάνω εκτεθέντα στοιχεία για τον τουρισμό:

Κατηγορία Δαπάνης	2013, € εκ.	2014, € εκ.
Δαπάνη Εισερχόμενων Τουριστών	€11.707	€13.142
Δαπάνη Τουριστών Κρουαζιέρας	445	466
Δαπάνη Εταιρειών Κρουαζιέρας	216	191
Αερομεταφορές	1.077	1.177
Θαλάσσιες Μεταφορές	148	151
Εγχώριος Τουρισμός	1.195	1.315
Επενδύσεις	200	200
Άμεση Επίπτωση Τουρισμού	€14.989	€16.642
ως % ΑΕΠ	8,2%	9,3%
πολλαπλασιαστής ΙΟΒΕ	2,2	2,2
Έμμεσο και Άμεσο Αποτέλεσμα	€32.976	€36.612
ως % ΑΕΠ	18,1%	20,4%
πολλαπλασιαστής ΚΕΠΕ	2,65	2,65
Έμμεσο και Άμεσο Αποτέλεσμα	€39.722	€44.101
ως % ΑΕΠ	21,8%	24,6%
ΑΕΠ	€182.438	€179.081

Πηγή: SETE Intelligence

Προσθέτοντας στην δαπάνη εισερχόμενων τουριστών και κρουαζιέρας (€ 13,2 δις και 466 εκ. αντίστοιχα το 2014), τις δαπάνες των εταιρειών κρουαζιέρας (191 εκ.), τη δαπάνη των εισερχόμενων τουριστών για Αερομεταφορές (1.177 εκ.) και Θαλάσσιες Μεταφορές (151 εκ.), την δαπάνη του εγχώριου τουρισμού (1,3 δις) και με μια συντηρητική εκτίμηση της επενδυτικής δαπάνης, καθαρής από εισαγόμενο εξοπλισμό, (€ 200 εκ.), προκύπτει ότι η άμεση συμμετοχή του τουρισμού στη διαμόρφωση του ΑΕΠ στη χώρα πλησίασε τα € 17 δις, συνεισφέροντας 9,3% του ΑΕΠ. Συνοψολογίζοντας και τα πολλαπλασιαστικά οφέλη, η συνολική συμμετοχή ανέρχεται μεταξύ 36,6 και 44,1 δις, δηλαδή περισσότερο από 20% του ΑΕΠ και ίσως να πλησιάζει το 25% του ΑΕΠ, καθιστώντας τον τουρισμό βασικό πυλώνα της ελληνικής οικονομίας.

Η περιφερειακή κατανομή της Τουριστικής Δραστηριότητας στην Ελλάδα και η συμβολή της ανά Περιφέρεια

Ελλείπει στοιχεία για την περιφερειακή κατανομή της τουριστικής δαπάνης, η εκτίμησή της γίνεται προσεγγιστικά, χρησιμοποιώντας ως δείκτη την περιφερειακή κατανομή των διανυκτερεύσεων. Τα στοιχεία αυτά συγκρίνονται με τα τελευταία διαθέσιμα (2012) στοιχεία ΑΕΠ ανά περιφέρεια. Σημειώνουμε ότι, σύμφωνα με την ΕΛΣΤΑΤ (βλ. αν.), το ΑΕΠ του 2013 (για το οποίο δεν υπάρχουν στοιχεία ανά περιφέρεια) ήταν μειωμένο σε σχέση με το 2012 και άρα η σχετική σημασία του τουρισμού στις περιφερειακές οικονομίες είναι υψηλότερη από αυτήν που απεικονίζεται στον πίνακα. Το συμπέρασμα αυτό ισχύει έτι περισσότερο για το 2014 όπου υπήρξε περαιτέρω υποχώρηση του ονομαστικού ΑΕΠ και αύξηση της τουριστικής δραστηριότητας.

Περιφέρεια	% κατανομή διανυκτερεύσεων Ξενοδοχείων 2013	αναλογία άμεσης τουριστικής δαπάνης 2013 - σε € εκ.	ΑΕΠ Περιφέρειας 2012 - σε εκ.	άμεση συμβολή τουρισμού στο ΑΕΠ Περιφέρειας με στοιχεία 2012	κατά κεφαλήν ΑΕΠ - σε €
Κρήτη	28,2%	4.227	9.067	47%	14.398
Ν. Αιγαίο	24,4%	3.657	6.240	59%	18.064
Ιόνια Νησιά	10,9%	1.634	3.402	48%	16.100
Κεντ. Μακεδονία	11,2%	1.679	26.109	6%	13.645
Αττική	9,1%	1.364	94.951	1%	24.095
Πελοπόννησος	3,4%	510	8.241	6%	13.870
Θεσσαλία	2,6%	390	9.505	4%	12.757
Αν. Μακεδονία & Θι	2,5%	375	7.653	5%	12.270
Β. Αιγαίο	2,1%	319	2.784	11%	13.394
Δυτ. Ελλάδα	2,1%	312	9.163	3%	13.431
Στερεά Ελλάδα	1,7%	253	8.543	3%	15.075
Ήπειρος	1,3%	195	4.242	5%	12.207
Δυτ. Μακεδονία	0,4%	60	4.304	1%	15.050
Σύνολο Χώρας	100,0%	14.989	194.204	8%	17.507

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, ΤτΕ - Επεξεργασία: SETE Intelligence

Λόγω της προσεγγιστικής φύσης των στοιχείων του πίνακα και της σύγκρισης στοιχείων από διαφορετικές χρονιές (Δαπάνες και Διανυκτερεύσεις 2013 και Περιφερειακό ΑΕΠ 2012), η εικόνα που αναδεικνύει είναι κατά κύριο λόγο ενδεικτική. Παρ' όλ' αυτά είναι εντυπωσιακή η συμμετοχή του τουρισμού στην διαμόρφωση του ΑΕΠ της Κρήτης (47%), του Νοτίου Αιγαίου (59%) και των Ιονίων (48%). Ενδιαφέρον επίσης παρουσιάζει το γεγονός ότι -εξαιρουμένης της Αττικής- το Νότιο Αιγαίο και τα Ιόνια Νησιά, με κύρια οικονομική τους δραστηριότητα τον τουρισμό, έχουν το υψηλότερο κατά κεφαλήν ΑΕΠ ενώ η επίσης «τουριστική» Κρήτη έχει από τα υψηλότερα.

Η συμβολή του Τουρισμού στο Ισοζύγιο Πληρωμών

Ο τουρισμός αποτελεί μια από τις σημαντικότερες πηγές εσόδων της χώρας που εξισορροπούν το Ισοζύγιο πληρωμών. Η εικόνα αυτή απεικονίζεται στον ακόλουθο πίνακα, σύμφωνα με τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία της ΤτΕ.

	2013 (εκ. €)	2014 (εκ. €)	% μεταβολή
Εμπορικό Ισοζύγιο	-17.229	-17.976	-4%
Ταξιδιωτικές Εισπράξεις (περ. κρουαζιέρα) ως % ελλείμματος Εμπορικού Ισοζυγίου	12.152 71%	13.608 76%	12%
Εκτίμηση Εσόδων από Μεταφορές	1.441	1.555	
Εξαγωγές Αγαθών	22.535	23.648	5%
Εξαγωγές Αγαθών πλην Πλοίων και Καυσίμων	14.151	14.833	5%
Ταξιδιωτικές Εισπράξεις / Εξαγωγές	54%	58%	
Ταξιδιωτικές Εισπράξεις / Εξαγωγές Αγαθών πλην Πλοίων και Καυσίμων	86%	92%	

Πηγή: ΤτΕ - Επεξεργασία: SETE Intelligence

Τα στοιχεία εσόδων για το 2014 και το 3ο τρίμηνο 2013 είναι προσωρινά και υπόκεινται σε αλλαγή.

Από τον παρακείμενο πίνακα προκύπτει η εξαιρετικά μεγάλη σημασία του τουρισμού και για την κάλυψη του εμπορικού ισοζυγίου καθώς και η αυξημένη συμβολή του στην αντιμετώπιση του εμπορικού ελλείμματος. Συγκεκριμένα, για το 2014 οι ταξιδιωτικές εισπράξεις κάλυψαν το 76% του εμπορικού ισοζυγίου (έναντι 71% το 2013). Μάλιστα, αν συνυπολογισθούν και τα έσοδα αερομεταφορών, κρουαζιέρας κλπ. που η ΤτΕ υπολογίζει σε άλλους κωδικούς του Ισοζυγίου Πληρωμών, τότε η συμβολή του εισερχόμενου τουρισμού στην κάλυψη του εμπορικού ισοζυγίου πλησιάζει το 85%.

Επίσης, εξαιρουμένων εξαγωγών καυσίμων και πλοίων, οι εισπράξεις από τον τουρισμό είναι σχεδόν ίσες (92%) με τις εισπράξεις από τις εξαγωγές όλων των άλλων προϊόντων (αγροτικά, βιομηχανικά, κλπ.) που εξάγει η χώρα. Αν στις ταξιδιωτικές εισπράξεις συνυπολογισθούν και οι εισπράξεις από αερομεταφορές και θαλάσσιες μεταφορές από τον εισαγόμενο τουρισμό, τότε το σύνολο υπερβαίνει κατά πολύ το σύνολο των εισπράξεων από τις εξαγωγές όλων των αγαθών πλην πλοίων και καυσίμων.

Τουρισμός και Απασχόληση

Ο τουρισμός αποτελεί μια δραστηριότητα εντάσεως εργασίας. Ταυτόχρονα, αποτελεί και μια έντονα εποχιακή δραστηριότητα και για το λόγο αυτό απεικονίζουμε την απασχόληση του κλάδου τον Ιούλιο, μήνα αιχμής, και τον Ιανουάριο, εκτός αιχμής.

Ασφαλισμένοι ΙΚΑ				
		2013	2014	
Ιανουάριος	Ξενοδοχεία	40.189	47.092	17%
	Τουριστικά Γραφεία	7.069	7.964	13%
	Camping	627	769	23%
	Αεροπορικές Μετ/ρές	7.663	7.483	-2%
	Άλλες Μετ/ρές	7.666	9.141	19%
	Λοιπά	1.664	1.795	8%
	υποσύνολο	64.878	74.244	14%
	Εστ. / Μπαρ	83.480	154.621	85%
Σύνολο Ιανουαρίου		148.358	228.865	65%
Ιούλιος	Ξενοδοχεία	205.796	240.510	17%
	Τουριστικά Γραφεία	12.250	14.044	15%
	Camping	8.308	11.836	42%
	Αεροπορικές Μετ/ρές	10.468	10.885	4%
	Άλλες Μετ/ρές	9.267	11.198	21%
	Λοιπά	1.711	553	-68%
	υποσύνολο	247.800	289.026	86%
	Εστ. / Μπαρ	131.516	227.629	73%
Σύνολο Ιουλίου		379.316	516.655	73%

Πηγή: ΙΚΑ, επεξεργασία SETE Intelligence

Ξενοδοχεία και Ενοικιαζόμενα Δωμάτια			
< 50 Δωμάτια		> 50 Δωμάτια	
Μονάδες	Δωμάτια	Μονάδες	Δωμάτια
31.263	326.531	1.903	231.281

Πηγή: ΞΕΕ και ΕΟΤ, επεξεργασία SETE Intelligence

Σύμφωνα με στοιχεία του ΙΚΑ, τον Ιανουάριο / Ιούλιο 2014, η συνολική μισθωτή απασχόληση στον κλάδο τουρισμού και εστίασης ανήλθε σε 229 / 517 χιλιάδες αντίστοιχα, επί συνόλου 1,5 εκ. περίπου μισθωτών στον ιδιωτικό τομέα σε όλη τη χώρα, δηλαδή 15% / 34% του συνόλου. Εξ αυτών οι 74 / 289 χιλιάδες απασχολούνται σε αμιγώς τουριστικές επιχειρήσεις. Στο σύνολο του έτους οι συνολικές εισφορές για τα άτομα αυτά εκτιμώνται σε € 1,6 δις, αυξημένες κατά € 190 εκ. από το αντίστοιχο διάστημα της προηγούμενης χρονιάς.

Επιπλέον, όπως φαίνεται από τον παρακείμενο πίνακα, μεγάλο μέρος των καταλυμάτων της χώρας είναι μικρές οικογενειακές μονάδες, όπου παρατηρείται υψηλός αριθμός αυτοαπασχολουμένων και απασχόλησης μελών της οικογένειάς τους. Το ίδιο ισχύει και για τις δεκάδες χιλιάδες επιχειρήσεις εστίασης που απευθύνονται στους τουρίστες.

Συμπέρασμα

Συμπερασματικά, ο τουρισμός το 2014:

- συνέβαλε άμεσα στη δημιουργία του 9,3% του ΑΕΠ της χώρας, ενώ η άμεση και έμμεση συμβολή του εκτιμάται σε 20% έως 25%, επιβεβαιώνοντας την κοινή ρήση ότι αποτελεί την «βαριά βιομηχανία» της χώρας,
- αποτελεί την ατμομηχανή της ελληνικής οικονομίας, αφού το 2014 παρουσίασε ανάπτυξη 11% ή € 1,7 δις (από σχεδόν € 15 δις άμεσης συνεισφοράς στο ΑΕΠ το 2013 σε € 16,6 δις το 2014) όταν το συνολικό ΑΕΠ εκτιμάται ότι μειώθηκε κατά € 3,4 δις σε ονομαστικούς όρους και αυξήθηκε κατά 0,8% περίπου σε πραγματικούς λόγω αποπληθωρισμού,
- από κάθε € 1 τουριστικής δραστηριότητας, δημιουργείται επιπλέον € 1,2 έως 1,65 πρόσθετης οικονομικής δραστηριότητας. Ως αποτέλεσμα για κάθε € 1 τουριστικού εσόδου, το ΑΕΠ της χώρας αυξάνεται κατά € 2,2 έως 2,65, δηλαδή ο τουρισμός είναι ένας κλάδος με μεγάλη διάχυση ωφελειών στην οικονομία,
- για 3 νησιωτικές Περιφέρειες (Κρήτη, Νότιο Αιγαίο, Ιόνιο) συνεισφέρει άμεσα στη δημιουργία τουλάχιστον 50% του ΑΕΠ των Περιφερειών αυτών. Οι περιφέρειες αυτές έχουν από τα υψηλότερα κατά κεφαλήν ΑΕΠ στη χώρα, υποστηρίζοντας την άποψη ότι ο τουρισμός οδηγεί σε βελτίωση του βιοτικού επιπέδου των περιοχών στις οποίες αναπτύσσεται,
- προσέφερε στην αιχμή του – σε συνδυασμό με την εστίαση – τουλάχιστον 1 στις 3 θέσεις μισθωτής απασχόλησης στον ιδιωτικό τομέα, πλέον των θέσεων αυτοαπασχολούμενων σε 31 χιλιάδες μικρά ξενοδοχεία και ενοικιαζόμενα δωμάτια και δεκάδες χιλιάδες επιχειρήσεις εστίασης,
- υπήρξε η δραστηριότητα που στήριξε τα ασφαλιστικά ταμεία σε μια χρονιά που οι υπόλοιπες δραστηριότητες του ιδιωτικού τομέα συνέχισαν να συρρικνώνονται και ως εκ τούτου να μειώνουν την συνεισφορά τους σε αυτά,

- κάλυψε με τις ταξιδιωτικές εισπράξεις το 76% του ελλείμματος του εμπορικού ισοζυγίου. Οι εισπράξεις αυτές σχεδόν ισούνται με τις εισπράξεις από τις εξαγωγές όλων των άλλων προϊόντων που εξάγει η χώρα, εξαιρουμένων των εισπράξεων από εξαγωγή πλοίων και καυσίμων.
- αν στις ταξιδιωτικές εισπράξεις συνυπολογισθούν και οι εισπράξεις από αερομεταφορές και θαλάσσιες μεταφορές από τον εισαγόμενο τουρισμό, τότε το σύνολο υπερβαίνει κατά πολύ το σύνολο των εισπράξεων από τις εξαγωγές όλων των άλλων προϊόντων πλην πλοίων και καυσίμων.

Είναι προφανής από τα παραπάνω αφενός η σπουδαιότητα του τουρισμού για την ελληνική οικονομία και αφετέρου ο δυναμισμός του κλάδου. Ο δυναμισμός αυτός αποτελεί την αφετηρία στην οποία πρέπει να βασιστούν οι πολιτικές που θα αντιμετωπίσουν τη σημαντικότερη αδυναμία του τουρισμού της χώρας που δεν είναι άλλη από την εποχικότητα (περίπου το 60% των αφίξεων και των εσόδων πραγματοποιούνται στο 3^ο τρίμηνο και μόλις 6% των αφίξεων και 3% των εσόδων στο 1^ο τρίμηνο). Δηλαδή, η αντιμετώπιση της εποχικότητας δεν μπορεί παρά να γίνει με την συμπλήρωση και τον εμπλουτισμό του βασικού προϊόντος «Ήλιος και Θάλασσα», που άλλωστε αποτελεί και την μεγαλύτερη «τουριστικό προϊόν» (tourism product) σε όλην την Ευρώπη, και όχι με την καταπολέμησή του.

Πηγές

- Ελληνική Στατιστική Αρχή, http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE/PAGE-themes?p_param=A2001
- Τράπεζα της Ελλάδος, <http://www.bankofgreece.gr/Pages/el/Statistics/externalsector/balance/travelling.aspx>
- Υπηρεσία Πολιτικής Αεροπορίας, <http://www.hcaa.gr/profile/statistics/>
- Cruise Line Industry Association
- Σύνδεσμος Επιχειρήσεων Επιβατηγού Ναυτιλίας
- Ίδρυμα Κοινωνικών Ασφαλίσεων (ΙΚΑ)
- Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο Ελλάδος (ΞΕΕ)
- Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού (ΕΟΤ)
- ΙΟΒΕ (2012), Η επίδραση του τουρισμού στην ελληνική οικονομία
- ΚΕΠΕ (2014), Οικονομικές Εξελίξεις, Τεύχος 24, Ιούνιος 2014